

10. Cook W. A. CaseGrammar : 14. Development of the Matrix Model. – Washington : Georgetown Univ. Press, 1979. – P. 22-23.
11. Холодович А. А. Проблемы грамматической теории / Александр Алексеевич Холодович. – Л. : Наука, 1979. – 304 с.
12. Хеллидей М. А. К. Лингвистическая функция и литературный стиль. – В кн.: Новое в зарубежной лингвистике, вып. 9. – М., 1980. – С. 105-106.
13. Anderson J. On case grammar: Prolegomena to a theory of grammatical relations / J. Anderson. – L.; Atlantic Highlands, (N.Y): Humanities Press, 1977. – 313 p.
14. Martin J. Writing and Genre Studies. In Carol A. Chapelle (Eds.), The Encyclopedia of Applied Linguistics, Oxford : Wiley-Blackwell Publishing, 2012. – P. 411-420.

Садыч Т. В. Семантико-ролевые характеристики заголовков англоязычных и украиноязычных религиозно-политических газетных интернет-новостей.

Статья посвящена исследованию семантико-ролевых особенностей заголовков англоязычных и русскоязычных общенациональных и региональных религиозно-политических газетных интернет-новостей, их сходству и отличию. Особое внимание уделено не только качественным параметрам семантики заголовков англоязычных и русскоязычных религиозно-политических газетных интернет-новостей, но и количественным показателям их контрастивного сравнения.

Ключевые слова: дискурс-анализ, конструктивный анализ, семантические роли, диатеза.

Sadych T. V. The types of semantic aspects of religious political online newspaper news headlines of the English and Ukrainian languages.

The article is devoted to the research of the online newspaper news headlines using contrastive functional-semantic discourse analysis and pointing out the types of role semantic aspects of religious political online newspaper news headlines in the English and Ukrainian languages.

Keywords: discourse-analysys, constructive analysis, semantic role, diathesis.

Садовнікова Г. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ “ТЕРМІН” ТА “МОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ”

У статті розкривається співвідношення понять термін та мова професійної комунікації у когнітивно-інформаційній парадигмі, звертається особлива увага на розуміння штучного та природнього у термінології.

Ключові слова: термін, мова професійної комунікації, когнітивна термінологія.

Багатогранне питання визначення місця терміна в структурі мови професійної комунікації привертає увагу дослідників сьогодення та залишається досі не вирішеним. Беручи до уваги стрімкий розвиток когнітивістики, актуальним є розгляд співвідношення даних понять під кутом зору когнітивної науки. Визначення місця терміна у мові професійної комунікації є важливим для розгляду його як інструмента пізнання та дослідження його когнітивно-інформаційної природи.

Становлення когнітивної парадигми у мовознавстві, безумовно, змінило погляди на дослідження закономірностей розвитку мови та її зв'язків з діяльністю та особливостями людських свідомості та мислення. Розглядаючи зв'язок термінології та когнітивної парадигми у мовознавстві, ми поділяємо точку зору Н. В. Новодварової, що термінологія, як результат породження наукового знання та інструмент розвитку цього знання, найтіснішим чином пов'язана з когнітивними науками, насамперед з

теорією інформації та когнітивною психологією [3, с. 68]. В. М. Лейчик, Н. В. Новодварова, О. Й. Голованова стверджують, що термін сам стає інструментом пізнання, закріплюючи отриману інформацію у своєму змісті. Він дає можливість узагальнювати наукові знання, множити ці знання та передавати їх наступним поколінням вчених. Розгляд термінології в межах когнітивної лінгвістики передбачає побудову концептуальної моделі даної області знання і визначення взаємозв'язку між структурами знання та мовними формами [3, с. 68-69; 11, с. 32; 4, с. 14].

Як відзначає один з провідних російських термінологів С. В. Гринев, когнітивний аспект є одним з найбільш перспективних термінологічних досліджень поряд з типологічним, а також традиційними формальним і семантичним аналізом [7, с. 13]. “Когнітивне термінознавство, розвиток якого важливий не тільки для вивчення особливостей розвитку наукового пізнання, особливостей національної психології, що відображаються у відмінностях лексичних систем навіть близькоспоріднених мов, а також спільних рис асоціативного людського мислення, але і для вивчення шляхів розвитку людської культури і цивілізації в цілому, безсумнівно буде одним з провідних напрямків науки про терміни, принаймні в першій половині XXI сторіччя” [7, с. 20].

Західноєвропейські термінологи поділяють думку російських вчених. Так, наприклад, французька дослідниця М. Т. Камбре говорить, що проблема розуміння людським мисленням об'єктів та будування концептів на основі абстрактного сприйняття є провідною у теорії термінології. За її словами, когнітивна теорія термінології повинна надати відповідь на три основні питання, пов'язані з пізнанням:

1. Як індивідуум сприймає реальність та структурує пізнання?

Досі не має остаточної точки зору на питання: чи існує реальність як окрема самостійна одиниця, чи вона може існувати лише через індивідуальне сприйняття? М. Т. Камбре зазначає, що люди використовують різні когнітивні стратегії для розуміння реального світу та в результаті поводяться відповідно до цього розуміння. Наприклад, вони уникають небезпечних для них речей, розпізнають їжу, яку люблять, орієнтуються у специфічному просторі, та інше. Людина використовує різні системи вираження на позначення даного світу, з яких мова – найголовніша. Знаки, які вони використовують для посилання на реальний світ, не є реальністю як такою, а швидше це є його ментальна репрезентація, організована у концепти [26, с. 39-40].

2. Які концепти існують, як вони сформовані, як вони пов'язані один з одним та яку мають організацію у рамках структури пізнання?

М. Т. Камбре стверджує, що найбільш достовірною є гіпотеза, що мовці зберігають у пам'яті концепти, які репрезентують класи об'єктів, а не індивідуальні концепти. За допомогою процесу абстракції мовець відфільтровує випадкові та несуттєві ознаки і в результаті отримує чітке уявлення про певний клас об'єктів, що визначається специфічними характеристиками. Питання вибору індивідом того чи іншого набору характеристик залишається відкритим [26, с. 40].

3. Як концепти співвідносяться з термінами?

На думку дослідниці питання, чи концепти ментально співвідносяться з термінами та чи виникають концепти ще до процесу найменування певного поняття терміном, – є суттєвими для розвитку когнітивної термінології [26, с. 41].

М. Т. Камбре та Б. Е. Антія зауважують, що проблемам та розвитку когнітивної термінології західноєвропейські вчені не надавали достатньої уваги. Вони вважають, що причиною цього слугує спрямованість їх досліджень на практичне застосування термінології [26, с. 31; 26, с. 104]. Б. Е. Антія у своїй рецензії на статтю провідних

російських вчених-термінологів В. М. Лейчика та С. Д. Шелова “Some basic concepts of terminology: traditions and innovations” у журналі “Journal of the International Institute for Terminology Research” говорить, що розвиток термінологічних досліджень на заході та сході Європи відбувався у різних напрямках: російські вчені активно розвивали когнітивну термінологію, а західноєвропейські колеги – прикладну термінологію. На його думку, саме завдяки цій тенденції здобутки російських вчених у сфері когнітивної термінології значно більші, ніж у західноєвропейських колег [26, с. 102].

На сучасному етапі розвитку когнітивної термінології вченими висувається два найбільш пріоритетні об’єкти для вивчення: термін та мова професійної комунікації.

Розглядаючи мову професійної комунікації, потрібно звернути увагу на позначення даного явища різними лінгвістами. У вільній енциклопедії “Вікіпедія” зазначається, що на сучасному етапі існує декілька рівнозначних термінів для поняття “фахова мова” – “мова для спеціальних цілей”, “мова професійної комунікації”, “підмова”, “субмова” та інші. В англійській та російській лінгвістичній традиції для позначення фахово-маркованої лексики часто вживається термін “мова для спеціальних цілей”, “спеціальна мова” або “Language for Special Purposes (LSP)” [37]. В Росії на позначення мов професійного спрямування виник термін “ЯСЦ”, що розшифровується як “Языки для специальных целей”. На думку Н. В. Васильєвої, російський еквівалент терміну “LSP” – акронім “ЯСЦ” не є популярним серед вчених. Причину цього вона вбачає у складності його вимови [2, с. 69]. У німецькій літературі на позначення мови професійної комунікації використовується термін “Fachsprachen” [33, с. 87]. Виходячи з зазначеного вище, ми зробили висновок, що терміни “мова для спеціальних цілей”, “фахова мова”, “спеціальна мова”, “LSP”, “Fachsprachen”, “ЯСЦ” є синонімічними та використовуються на позначення поняття “мова професійної комунікації”.

Не зважаючи на таку велику кількість термінів на позначення поняття “мова професійної комунікації”, спостерігається відсутність чіткої, єдиної його дефініції. Думки вчених розійшлися, але, синтезувавши погляди різних дослідників, можна виділити три основні направлення у сприйнятті даного явища.

1. Спеціальні мови – лінгвістичні коди, які відрізняються від національної мови та складаються з певних правил та елементів.

Як приклад трактування мови для спеціальних цілей у даному напрямку можна навести визначення Л. Хоффмана: “... це закінчений набір лінгвістичних феноменів, що виникає у рамках певної сфери комунікації та є обмеженим специфічною темою, намірами та умовами” [28, с. 203]. Вчений не розмежовує поняття літературної мови та мови для спеціальних цілей. Він зазначає, що екстралінгвістичні та комунікативні фактори детермінують особливість застосування та розвитку мови для спеціальних цілей.

Підтримуючи точку зору Л. Хоффмана, російський вчений Р. Г. Котов пише, що мови професійної комунікації створюються та функціонують інколи у рамках навіть невеликих колективів та груп, забезпечуючи в них фіксацію, збереження, передачу та обробку нового знання чи необхідної спеціальної інформації [3, с. 16-23].

2. Мови для спеціальних цілей є варіантами національної мови. З цієї точки зору мови фізики та комп’ютерної науки відрізняються одна від одної, так як вони відрізняються і від соціолекту та діалекту. Представники теоретичної та описової лінгвістики Г. Рондау, А. Рей, Б. Квемада підтримують дану точку зору та визначають мову для спеціальних цілей як лексичні варіанти національної мови.

Г. Рондау говорить: “Влучно відмітити, що поняття “мови для спеціальних цілей” та “літературна мова” є лише підмножинами мови як цілісності, що складається з лексем” [30, с. 74].

А. Рей зазначає: “...Мова юриспруденції не існує сама по собі, а є лише частиною французької мови, а також вона складається з вокабуляру юриспруденції та, безсумнівно, з певних спеціальних синтаксичних структур” [30, с. 78].

Б. Квемада підкреслює, що дескриптивна лінгвістика не сприймає терміни “технічна мова” та наукова мова” і говорить про те, що обидва ці терміни не є доцільними. Він розглядає це поняття як лексичні системи, що слідує фонетичним, морфологічним та синтаксичним законам французької мови та використовуються у ній для певних цілей [28, с. 32].

3. Мови для спеціальних цілей – прагматичні, кодифіковані підкласи національної мови.

О. Й. Голованова є однією з тих вчених, хто дотримується даної думки. Вона визначає мову професійної комунікації як автономну, хоча і не штучно уособлену систему у рамках природної (етнічної) мови. Дослідниця наголошує, що мова професійної комунікації демонструє потребу людей у мовному вираженні спеціальної інформації, що була отримана ними у процесі цілеспрямованої діяльності, та відображає особливості сприйняття людьми об’єктів, зв’язків і відношень між цими об’єктами та специфіку системи комунікації, що склалася у межах професійного соціуму. Мова професійної комунікації – комплекс мовних засобів, які обслуговують певну професійну область” [3, с. 33-34].

Р. Кокоурек розглядає спеціальну мову як підмову природної мови, підмову, що збагачена брахіграфічними елементами: акронімами та ідеограмами, впровадженими у мову за певними граматичними правилами [26, с. 68].

Дж. Сейджер також визначає мови для спеціальних цілей, як напівавтономні, комплексні семіотичні системи, основані на національній мові та виведені з неї. Він вважає, що їх використання передбачає наявність спеціальної освіти та обмежене до комунікації лише серед спеціалістів, які працюють в певній сфері виробництва [26, с. 187].

Х. Пічт та Дж. Драскау, підтримуючи цю точку зору, визначають мову для спеціальних цілей як формалізований та кодифікований варіант національної мови, що використовується для спеціальних цілей у обмеженому контексті [32, с. 304].

Дослідивши погляд В. М. Лейчика на мову професійної комунікації, можна зробити висновок, що він також розглядає мови для спеціальних цілей як підсистеми у рамках кодифікованої національної мови. На нашу думку, доцільно відмітити твердження В. М. Лейчика, що мова професійної комунікації є структурним підрозділом мов для спеціальних цілей LSP (languages for specific purposes). Вчений поділяє LSP на професійні та непрофесійні. Мовою професійної комунікації він вважає ту, що слугує для обміну спеціальною інформацією, відображає відповідну теорію, прийняту у даній області професійного знання чи діяльності. Таких мов він налічує близько 250. Перш за все це мови наук та сфер, що вже сформовані: хімія, математика, фізика, астрономія, економіка, автомобільна індустрія, медицина. На його думку, найголовніша ознака лексики всіх мов професійної комунікації – це наявність в ній номінативних одиниць, що позначають спеціальні поняття. До непрофесійних LSP він відносить мови таких сфер спеціальної діяльності, які наближуються до сфери діяльності неспеціальної, загальнодоступної. Це мова комп’ютерної діяльності; економічна мова, що використовується, наприклад, у бесіді продавця та покупця; мова метеорології в умовах обговорення погоди на найближчий час (з використанням

термінів *циклон, антициклон, смерч, тайфун, цунамі*, які мають наукові дефініції відповідних понять). Дослідник також зазначає, що у цих випадках мови для спеціальних цілей не втрачають свої ознаки, але перестають бути мовами професійної комунікації [13, с. 87].

Проаналізувавши всі визначення мов для спеціальних цілей, ми виділили наступні головні спільні для всіх визначень ознаки мов професійного спрямування:

- 1) співвідносяться з певною предметною сферою;
- 2) мають специфічне та обмежене коло користувачів;
- 3) у порівнянні з загальною мовою мають обмежену кількість функцій;
- 4) базуються на системі літературної мови.

Питання співвідношення мови професійної комунікації та терміну полягає у розкритті співвідношення професійної лексики (професіоналізмів) та термінології. У сучасній лінгвістиці існує три точки зору на професійну лексику: перша – ототожнювання її з термінами, друга – діахронічне розділення, третя – висування у якості параметрів розділення ненормативність використання професіоналізмів, обмеженість сфери функціонування в усному мовленні та наявність емоційно-експресивних конотацій.

Розглянемо першу точку зору на взаємозв'язок мови професійної комунікації та терміна. У зв'язку з тим, що на даному етапі розвитку когнітивної термінології мова професійної комунікації прирівнюється до спеціальної мови, набуває актуальності визначення терміна Б. Н. Головіна, яке він запропонував ще у 1979 році: “Термін – це слово чи словосполучення <...>, що має професійне значення, яке виражає та формує професійне поняття та використовується у процесі (та для) пізнання та освоєння певного кола об'єктів та відношень між ними, під кутом зору певної професії” [5, с. 200]. У цьому визначенні акцент робиться на професійну орієнтацію терміну: термін зближується з професіоналізмом. У професійній комунікації основними одиницями ситуації спілкування є терміни та професіоналізми. Поряд з термінами професіоналізми функціонують у різних сферах професійної діяльності. Для професіоналізму характерна спеціалізація значення, обмеженість сфери використання, здатність вступати у системні відношення з іншими одиницями мови професійної комунікації, у тому числі й з термінами. Крім того, оскільки одним з основних способів утворення професіоналізмів є метафоризація, він може зберігати і утримувати семи оцінності та експресії.

Останні дослідження галузевої термінології (О. В. Фельде (Борхвальдт), Т. С. Пристайко, Е. И. Голованова) свідчать, що термінологічна та професійна лексика – поняття одно порядкові і входять в одну зону інформаційного простору [23, 148 с.; 16, 200с.; 4, 558 с.].

Якщо термін “професійна лексика” використовується як синонім на позначення поняття “спеціальна лексика” по відношенню до певної сфери, то у такому випадку термінологія виокремлюється як особлива частина професійної лексики. Таку точку зору поділяє О. В. Розена: “Професійна лексика неоднорідна, першу її частину складають терміни та напівтерміни – слова, що спираються на чітке визначення та опис об'єкта, який називається, а інша частина складається з лексики, що характеризується не стільки дефініцією об'єкта, що називається, скільки своєю прикріпленістю до усного мовлення” [17, с. 78].

На думку О. Й. Голованової, термінологія є частиною професійної лексики, що обслуговує мову професійної комунікації. Вона говорить, що мова для спеціальних цілей є неоднорідною та представлена різними рівнями (стратами). Дослідниця стверджує, що на лексичному рівні мова професійної комунікації представлена трьома

групами одиниць: термінами, усною професійною лексикою (професіоналізмами) та професійними жаргонізмами. Кожен з пластів відрізняється як складом знання, що транслюється, так і прагматичними якостями, та являє собою систему зі складними зв'язками. Дослідниця підкреслює, що рівень термінології складається з чотирьох розрядів: загальногалузеві (загальнонаукові) терміни, галузеві, вузькогалузеві та вузькоспеціальні термінологічні одиниці. О. Й. Голованова зазначає, що терміни кодифіковані у даній етнічній мові, тобто відображені у державних стандартах, словниках та довідниках професійного та загальнолітературного характеру. А професіоналізми та професійні жаргонізми функціонують на основі узуальних норм. Всі страти, що складають мову професійної комунікації, розрізняються денотативним складом. Терміни та професіоналізми позначають тільки узагальнені денотати: предмети, явища та відношення. Професійні жаргонізми можуть позначати як загальні, так і одиничні предмети та явища [3, с. 29-33].

Професійна лексика та термінологія можуть бути протиставлені у плані діячності як лексичні одиниці різних історичних періодів. Цю думку висловлює В. Н. Портянникова, яка вважає, що термінологія – це спеціальна лексика сучасної науки та техніки, а професійна лексика – це лексика, що розвивалася та досягла розквіту в період ремісничого виробництва [16, с. 123].

Таке розуміння термінології та професійної лексики викликає у дослідників заперечення. Так, С. Д. Шелов, всебічно проаналізувавши дану точку зору, дійшов висновку, що завдяки історичним умовам розвитку виробничих процесів у російському селищі, коли етапу ремісничій праці передують тривалий період натурального господарства, спеціальній лексиці трудової діяльності часто передують спеціалізація і професіоналізація праці. У цьому сенсі терміни як спеціальні, тематично обмежені позначення виявляються не новішими, а навпаки, древнішими ніж професійна лексика, якщо мати на увазі пряме значення цих слів: лексика тієї чи іншої професії [24, с. 45].

На наш погляд, питання про час появи професіоналізмів по відношенню до термінів або навпаки повинне розглядатися лише з урахуванням історії розвитку конкретних засобів номінації тієї чи іншої галузі знання. Дослідження окремих номінативних систем в діячності показують, що професійно-розмовні елементи часто з'являються раніше офіційного найменування і в ряді випадків можуть переходити в розряд термінів. У свою чергу, Н. А. Щеглова зазначає: “Термінології, як системі слів, що володіють дефінітивною функцією, історично передують професійні слова – назви речей, предметів, процесів, продуктів в тій або іншій галузі праці. Лише поступово в зв'язку з розвитком техніки, у зв'язку з узагальненням досвіду тієї або іншої професії, у зв'язку з переростанням ремесла у більш досконалий вид виробництва, заснованого на застосуванні законів науки і техніки, професійні слова починають перетворюватися в науково-технічні терміни” [25, с. 18].

Це явище, особливо яскраво виражене в ранні періоди формування номінативних систем спеціального профілю, не зовсім втратило свою силу і сьогодні, зокрема в сфері предметних і процесуальних найменувань. У сучасних економічних словниках подекуди зустрічаються марковані за допомогою лапок номінативні одиниці, які є термінованими одиницями. Наприклад, поряд з термінами *брокер*, *віце-брокер*, *дилер*, *маклер*, *маркет-мейкер* та ін. використовуються професійно терміновані номінації: “*ракетний вчений*”, в якій акцентується його науковий статус: “займається розробкою новітніх фінансових інструкцій та операцій”; у дефініції “*діяч ринку*” підкреслюється “висока кваліфікація працівника”, надається уточнюючий синонім “*менеджер ринку цінних паперів*”, тобто визначається коло його обов'язків [24, с. 78].

Наступна лінія розмежування термінології та професійної лексики прослідковується у працях А. В. Калініна, В. Н. Прохорової, В. Н. Сергеева, Н. К. Гарбовського, І. М. Полякової, В. С. Терехової та ін. Виявляється вона в розрізненні і наступному протиставленні двох систем номінації, властивих професійній сфері спілкування, а саме спеціальної (термінів) і неспеціальної (професіоналізмів) номінації.

В один ряд ставить термінологічну та професійну лексику й колектив лінгвістів під керівництвом О. І. Дібрової: “Слова і словосполучення, що використовуються в певній галузі науки, техніки, мистецтва, складають термінологічну та професійну лексику. Терміни – слова та словосполучення, що називають поняття в певній області науки, техніки, мистецтва. Параметри терміна полягають в тому, що термін: 1) володіє строго дефінітивним значенням в певній галузі знання; 2) логічністю семантики; 3) конвенціональністю (свідомою домовленістю) у використанні; 4) однозначністю та 5) є членом даної термінологічної системи, входячи до неї як до гіперо-гіпонемічної організації – як гіперонім чи гіпонім” [20, с. 205-220].

Не викликає сумнівів положення про те, що без термінів неможливе існування наукових теорій, самих наук і науково-професійної сфери діяльності в цілому, так як вони є основними семіотичними одиницями, за допомогою яких фіксується основна смислова інформація і з допомогою якої ця інформація передається, однак в деяких галузевих термінологіях формуються нові номінативні одиниці.

Визначенням ролі термінології в науковому пізнанні цілеспрямовано займається когнітивне термінознавство. У той же час питання, пов'язані з гносеологічною функцією термінів у загальному процесі наукового пізнання, проблемами вивчення впливу термінології (її впорядкованості, системності) на розвиток науки в сучасній лінгвістиці вимагають свого подальшого розвитку.

У ряді робіт відзначаються такі гносеологічні функції термінів як фіксація, збереження і передача знань (інструментальна функція), а також евристична і як її різновид – систематизуюча функція. Загальні функції терміна можна звести до наступних: номінативна (або функція фіксації знання), сигніфікативна (або знакова), комунікативна (або функція передачі знання), прагматична (або експресивна). В якості специфічних функцій можна відзначити евристичну (відкриття нових знань) та інструментальну, що характеризує термін як інструмент пізнання [11, с. 38-39].

С. В. Гринев в основу визначення функцій терміна пропонує ввести гносеологічний критерій і виділяє такі функції терміна, як діагностична та прогностична. Перша дає можливість визначити рівень розвитку галузі знання за головним способом утворення. Наприклад, в термінології сфери товарно-грошового обігу провідним джерелом формування є запозичення (пряме або калькування), яке характерне для початкового етапу становлення термінології, і більшою мірою це стосується економічної професійно термінованої лексики [7, с. 14-15].

На наш погляд, якщо терміни тут визначені з достатньою повнотою, то поняття “професійна лексика” і “професіоналізми” не розрізняються – виробничі слова і вирази створюються як дублікати або синоніми термінів “для себе”, у своїй сфері діяльності. Нерідко професіоналізми заміщають собою відсутні члени терміносистеми: технічні: *носик* (пальника), *шійка* (вала). Ці напівофіційні назви надають жвавість і розкутість номінації [16, с. 244].

Відносно критеріїв розмежування термінів і професіоналізмів у літературі існує дві точки зору: по-перше, таким критерієм може бути діахронічна характеристика. По-друге (і ця думка є більш обґрунтованою), критерієм диференціації служить властива професіоналізмам ненормованість вживання, часто в зв'язку з наявністю емоційно-

експресивних конотацій, обмеженість вживання усним професійним мовленням, що не носить офіційного характеру. Посилення ступеня однієї з характеристик професіоналізму – експресивності, – переводить спеціальну одиницю в тип професійних жаргонізмів, вживання яких буває неприпустимим з точки зору професійної етики. Важливо й те, що професіоналізми є як би “тіньовими” позначеннями: вони супроводжують офіційно узаконені та внесені до нормативних документів терміни і тому позбавлені можливості закріпитися у термінологічній системі конкретної галузі знання [7, с. 12].

Як бачимо, в поняття “спеціальна лексика” включаються терміни, а в поняття “професійна лексика” – професіоналізми. Ч. І. Скворцов, розмірковуючи про те, як відбувається “оцінка” термінів, що з’являються у тій чи іншій галузі знання, використовує для позначення професіоналізму інше словосполучення: “Дуже часто термін або професійний вираз відкидаються на підставі неточного, неправильного з наукової точки зору, їх вживання. При цьому автори зазвичай забувають про той природний процес живої мови, при якому термінологічні за походженням елементи переходять у більш широке вживання, стаючи при цьому “полутермінами”, “напівпрофесіоналізмами” або взагалі поривають зі своїм джерелом, поповнюючи подібний, експресивний лексичний словник загальної мови” [8, с. 218].

В. А. Татаринов також уникає вживання терміну “професійна лексика”, вказуючи на те, що у вивченні професіоналізмів важливо враховувати наступне: по-перше, під професіоналізмами зазвичай розуміється не вся сукупність професійної лексики, а лише варіантні одиниці загальноприйнятих термінів, по-друге, терміни “професійна лексика” і “професіоналізми” не є синонімами. Доводиться також жалкувати, що в мовознавчій літературі не розрізняються поняття професійної та спеціальної термінології [11, с. 19].

Не можна не погодитися з думкою В. А. Татарінова про те, що “у будь-якій терміносистемі є також терміноподібні лексичні одиниці, статус яких не має достатньо чіткого визначення. Була традиція називати такі одиниці “терміноїдами”. Під терміноїдами можна розуміти як індивідуальні термінологічні утворення (в тому числі і професіоналізми), так і слова, які вживаються в спеціальному тексті поки ще без рефлексивного термінологічного змісту” [11, с. 19-22].

Тим часом багато вчених сходяться в одному: професійне спілкування між фахівцями будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва обов’язково передбачає використання термінів і професіоналізмів.

Важливо відзначити, що В. М. Жирмунський у 30-ті роки також звернув увагу на те, що спеціальна або професійна лексика – особлива сфера застосування мови. На його думку, професійна лексика – рухлива частина словникового складу мови, яка постійно оновлюється. Вона поповнюється словами загального вжитку і, у свою чергу, розширює сферу свого застосування та за певних умов може стати фактом загального словника: “професійні слова в розширеному чи переносному значенні у відомих конкретних умовах історичного життя вступають в національну мову” [8, с. 100]. Більше того, “професійна спеціалізація позначається в мовному відношенні не в граматичній диференціації, як в класових діалектах, а у виробленні спеціального словника, в основному доступного лише представникам даної професії, а також, що в процесі історичного розвитку мови словник професійних груп не залишається, звичайно, замкнутим у своїй спеціальній сфері. Неодноразово були відзначені випадки експансії професійної термінології за первинну сферу її вживання; професійні слова в розширеному чи переносному значенні у відомих конкретних умовах історичного

життя вступають в національну мову” [8, с. 112]. Це висловлювання підкреслює наявність взаємодії між професійною лексикою і загальнолітературною.

Професійна комунікація – це спілкування між фахівцями будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, що обов'язково припускає використання термінів.

У навчальній літературі дається таке визначення професіоналізмам: “Професіоналізми – це слова, які належать до мови колективу, об'єднаного певною виробничою діяльністю, спеціальністю або професією. Професіоналізми позначають спеціальні поняття, знаряддя або продукти праці, виробничі процеси. Тому їх називають іноді спеціальними словами або спеціальними термінами”. Вживання таких слів призводить до того, що вони втрачають своє спеціалізоване значення і входять в загальноповсякденну лексику. Таке входження спеціальних термінів у загальне вживання пояснюється або широким поширенням спеціального предмета і поняття, або метафоричним вживанням їх на позначення предметів або явищ, що раніше не називалися ними, наприклад: *бродіння* (пор.: *бродіння умів*; спочатку – біологічний термін), *сфера* (пор.: *у вищих сферах*, спочатку – математичний термін).

Не можна не відзначити, що у термінологічній лексиці професіоналізми займають особливе місце. Ставлення вчених до них далеко не однозначне. Ряд дослідників категорично висловлюється за їх вилучення з терміносистеми, інші ж вважають, що професіоналізми є всього лише стилістичними еквівалентами термінів і тому повинні вивчатися загальною лінгвістикою, а не термінознавством, треті ж, навпаки, рекомендують термінології зайнятися їх вивченням. З останніми не можна не погодитися, якщо врахувати, що останнім часом в наявності тенденція заміни стандартизованої термінології професіоналізмами.

О. В. Фельде (Борхвальдт) дає визначення професіоналізму, виходячи з аналізу професійного діалекту старателів XIX століття: “До професіоналізмів (професійної лексики) відносяться лексичні одиниці, що переважно використовуються для називання уявлень і понять, що формують у підмовах різних промислів, ремесел та занять (рибальство, мисливство, землеробство та ін.)”. Відмінною особливістю цих професіоналізмів є наявність у них емоційної забарвленості, яка виявляється шляхом зіставлення зі стилістично нейтральним спеціальним найменуванням – терміном. У більшості випадків експресивність професіоналізмів знаходить своє матеріальне вираження у словотворчих афіксах, підтверджується умовами мікро- і макроконтракста. Для періоду початку XX століття характерно помітне збільшення професіоналізмів. Професіоналізм є основною одиницею професійної лексики. Він має ряд властивостей, загальних для одиниць спеціальної лексики. Йому властиві спеціалізація значень, обмежена сфера вживання, здатність вступати в системні відносини з іншими професійно орієнтованими одиницями, у тому числі і з термінами, і коли відсутня термінологічний еквівалент, професіоналізм претендує на те, щоб зайняти “смыслову нішу” і стати терміном [23, с. 78-92].

Підводячи підсумки, можна сказати, що стратифікація мови професійної комунікації традиційно базується на виділенні термінології як ядра мови науково-професійної комунікації і навколоядерної зони – усної професійної лексики (професіоналізми), професійних жаргонів і номенклатурних одиниць. Визначивши місце термінології у мові професійної комунікації, перед нами полягає завдання розглянути автомобільні терміни як інформаційні концепти у складі мови професійної комунікації автомобільного бізнесу.

Л і т е р а т у р а :

1. Березин Ф. М. Общее языкознание / Ф. М. Березин, Б. Н. Головин. – М. : Просвещение, 1979. – 416 с.
2. Васильева С. А. Языки для специальных целей и норма / С. А. Васильева // Естественный язык, искусственные языки и информационные процессы в современном обществе. – М. : Наука, 1988. – С. 55-69.
3. Голованова Е. И. Введение в когнитивное терминоведение : [учебное пособие] / Е. И. Голованова. – М. : Флинта. Наука, 2011. – 135 с.
4. Голованова Е. И. Соотношение естественного и искусственного начал в языке профессиональной коммуникации / Е. И. Голованова // Языки профессиональной коммуникации: Материалы межд. науч. конф. Челябинск, 2003. – 588 с.
5. Головин Б. Н. Общее языкознание / Б. Н. Головин, Ф. М. Березин. – М., 1979. – 264 с.
6. Голомидова М. В. Искусственная номинация в русской ономастике : дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 “Русский язык” / М. В. Голомидова. – Екатеринбург, 1998. – 375 с.
7. Гринев С. В. Актуальность проблемы когнитивного терминоведения / С. В. Гринев // Научно-техническая терминология. – М., 2002. – С. 11–22.
8. Жирмунский В. М. Национальный язык и социальные диалекты / В. М. Жирмунский – Л. : Художественная литература, 1936. – 297 с.
9. Кубрякова Е. С. Вступительное слово к “круглому столу”, посвященному рассмотрению традиционных проблем языкознания в новом свете / Е. С. Кубрякова // Традиционные проблемы языкознания в свете новых парадигм знания: материалы “круглого стола” – М., 2000. – С. 44-48.
10. Кудашев И. С. Проектирование переводческих словарей специальной лексики / И. С. Кудашев. – Helsinki : Helsinki University Translation Studies, Monographs 3, 2007. – 443 с.
11. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура : [4-е издание] / В. М. Лейчик. – М. : Либроком, 2009. – 256 с.
12. Лейчик В. М. Профессиональная и непрофессиональная лексика в профессиональных и непрофессиональных LSP / В. М. Лейчик // Вестник Челябинского государственного университета. Серия: Филология. Искусствоведение. – Вып. 57. – № 24, 2011. – С. 29-32.
13. Лейчик В. М. Проблемы отечественного терминоведения в конце XX / В. М. Лейчик // Вопросы языкознания. – 1986. – № 5. – С. 87-97.
14. Лейчик В. М. Терминология информатики (теоретические и практические вопросы / В. М. Лейчик, И. П. Смирнов, И. М. Сулова // Итоги науки и техники. Серия Информатика / ВИНТИ. – М., 1977. – Т. 2. – 1977. – 138 с.
15. Мечковская Н. Б. Общее языкознание: Структурная и социальная типология языков / Н. Б. Мечковская. – М., 2001. – С. 241-242.
16. Пристайко Т. С. Лексико-номинативная организация специального текста : монография / Т. С. Пристайко. – Днепропетровск : УкО 1МА – прес, 1996. – 200 с.
17. Розен Е. В. Общая и профессиональная лексика при обучении устной немецкой речи / Е. В. Розен. – М. : Высш. шк., 1984. – 78 с.
18. Суперанская А. В. Терминология и номенклатура / А. В. Суперанская // Проблематика определений терминов в словарях разных типов. – Л., 1976. – С. 78.
19. Современный русский язык. Теория. Анализ языковых единиц : учебник для студ. высш. учеб. заведений : в 2 ч. – Ч. 1: Фонетика и орфоэпия. Графика и орфография. Лексикология. Фразеология. Лексикография. Морфемика. Словообразование / под ред. Е. И. Дибровой. – М. : “Академия”, 2001. – 544 с.
20. Скворцов Л. И. Терминология и культура речи (Заметки языковеда) / Л. И. Скворцов // Исследования по русской терминологии. – М., 1971. – С. 218-230.
21. Татаринцев В. А. Теория терминоведения : в 3 т. – Т. 1. Теория термина: История и современное состояние / В. А. Татаринцев. – М. : Московский Лицей, 1996. – 311 с.

22. Ульянова Н. П. Соотношение стихийных факторов и сознательного регулирования в механизмах языковой номинации : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 "Русский язык" / Н. П. Ульянова. – М., 1984. – С. 21-24.
23. Фельде (Борхвальт) О. В. Историческое терминоведение в теории и практике / О. В. Фельде (Борхвальт) – Красноярск : РИО КГПУ, 2001. – 148 с.
24. Шелов С. Д. Определение терминов и понятийная структура терминологии / С. Д. Шелов. – СПб : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1998. – 236 с.
25. Щеглова Н. А. К проблеме термина / Н. А. Щеглова. – Тула, 1983. – 32 с. Депон. В ИНИОН АН СССР. № 14986
26. Teresa M. Cabre Terminology. Theory, methods and applications Amsterdam&Philadelphia: John Benjamins, 2011. – 248 p.
27. Hoffman L. "Seven Roads to LSP" / L. Hoffman // Fachsprache 6, 1984. – P. 28-38.
28. Hoffman L. Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung. 3. Durchgesehene Auflage / L. Hoffman. – Berlin, 1987. – 307 s.
29. Ischreyt H. Studien zum Verhältnis von Sprache und Technik / H. Ischreyt. – Düsseldorf, 1965. – 127 s.
30. Rey Allain Essays on Terminology, translated and edited by Juan C. Sager, Amsterdam&Philadelphia: John Benjamins, 1995. – 300 p.
31. Mackensen L. Muttersprache Leistungen der Technik / L. Mackensen // Sprache – Schlüssel zur Welt. Düsseldorf, 1978. – S. 48-77.
32. Picht H. Terminology: An introduction / H. Picht, L. Draskau. – Surrey, 1985. – 192 p.
33. Porzig W. Das Wunder der Sprache / W. Porzig. – Bern, 1957. – 87 s.
34. Arnz R. Einführung in die übersetzungsbezogene Terminologiearbeit / R. Arnz, H. Picht. – Hildesheim, Zürich, New York, 1982. – 238 s.
35. Beaugrande de R. Introduction to the Text Linguistics / Beaugrande de R., Dressier W. – N.Y., 1982. – 315 p.
36. Dahlberg I. Wissensgebiete und ihre Benennungen / I. Dahlberg // Muttersprache: 1974. – № 6. – S. 420-426.
37. Фахова мова. Вільна енциклопедія "Вікіпедія" [електронний ресурс] : http://en.wikipedia.org/wiki/Language_for_specific_purposes

Садовникова А. В. Соотношение понятий "термин" и "язык профессиональной коммуникации".

В статье раскрывается соотношение понятий "термин" и "язык профессиональной коммуникации" в когнитивно-информационной парадигме, обращается особое внимание на понимание искусственного и естественного в терминологии.

Ключевые слова: термин, язык профессиональной коммуникации, когнитивная терминология.

Sadovnikova G. V. Correlation of LSP and Terminology.

The article deals with the correlation of LSP (Languages for Special Purposes) and terminology, paying special attention at the understanding of artificial and natural components of terminology.

Keywords: term, LSP (Languages for Special Purposes), cognitive terminology.